

Izvorni znanstveni rad
UDK: 378:811.134.2-057.875

Primljen: 1. 10. 2018.
Prihvaćen: 4. 1. 2019.

KAKO STUDENTI ŠPANJOLSKOG JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI SVEUČILIŠTA U ZAGREBU PREPOZNAJU I DOŽIVLJAVAJU INAČICE ŠPANJOLSKOG JEZIKA

Metka Bezlaž

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ovaj rad predstavlja rezultate drugog dijela upitnika provedenog među studentima španjolskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 2016. godine. Istraživanje ispituje u kojoj su mjeri studenti sposobni prepoznati govori li se određena inačica španjolskog u Španjolskoj ili u Hispanskoj Americi te na kojem točno području. Rezultati su pokazali da studenti vrlo uspješno određuju je li riječ o španjolskom ili hispanoameričkom varijetetu, no teže ih povezuju s određenom regijom ili područjem. Istraživanje se također bavi stavovima studenata prema španjolskom jeziku i njegovim varijetetima. Studenti općenito imaju pozitivan stav prema svim inačicama španjolskog jezika, no prednost ipak daju varijetetima koji se govore u Španjolskoj.

Ključne riječi: španjolski jezik, jezične inačice, jezični stavovi, sveučilišni studij španjolskog jezika

1. UVOD

U ovom se radu prikazuju rezultati drugog dijela mrežnog upitnika o inačicama španjolskog jezika provedenog među studentima španjolskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Cilj je ovoga rada dvostruk: u njemu se, s jedne strane, analizira mogu li studenti prepoznati poluotočne i hispanoameričke inačice španjolskog jezika i u kojoj mjeri te se, s druge strane, ispituje kakav stav imaju prema tim inačicama. Prvi dio upitnika obuhvaća temu standardnog jezika te se u njemu ispituje lingvističko i enciklopedijsko znanje studenata o rasprostranjenosti španjolskog jezika i razlikama među inačicama. Rezultati tog dijela istraživanja objavljeni su u časopisu *Verba Hispanica* (Musulin i Bezlaž, 2016).

U dijelu upitnika čiji se rezultati ovdje analiziraju studenti su slušali snimke izvornih govornika različitih inačica španjolskog jezika te su zatim pokušali prepoznati iz koje zemlje dolazi svaki govornik. U nastavku je pomoću nekoliko skala semantičkog diferencijala ispitan njihov stav prema svakoj od inačica. Za ispitanike smo izabrali studente španjolskog jezika

* metkabezlaž@yahoo.com

i književnosti jer se radi o osobama koje dobro vladaju jezikom te će, po završetku studija, prenositi svoja znanja kao budući stručnjaci u toj struci (Musulin i Bezljaj, 2016). Španjolski jezik koristi se u više od 20 država na svijetu i nemoguće je očekivati da se u svima njima isto govori. Tome svakako treba dodati da Španjolska kraljevska akademija koja se bavi španjolskim jezičnim pitanjima prihvaća pluricentričnost jezične norme (Musulin, 2014) te je i stoga za buduće stručnjake za španjolski jezik važno da mogu prepoznati njegovo bogatstvo. Pri sastavljanju upitnika na umu smo imali i činjenicu da se jezični stavovi uče (Blas Arroyo, 2012: 325) te nas je iz tog razloga zanimalo kakve su stavove prema različitim inačicama španjolskog usvojili studenti Filozofskog fakulteta kao neizvorni govornici tog jezika te koji su njihovi mogući izvori.

2. TEORIJSKI OKVIR

Španjolski jezik govori se u različitim dijelovima svijeta te stoga među njegovim govornicima nužno postoje varijacije. Budući stručnjaci hispanistike trebali bi imati osnovna znanja o jezičnoj realnosti tih teritorija te poznavati ponajprije inačice koje se govore u Europi i Americi jer su one najrasprostranjenije (Moreno Fernández, 2007: 23). S tim su u uskoj vezi i stavovi koje studenti tijekom studija usvajaju prema tim inačicama jer o tome na kraju ovisi i kakav će odnos prema njima imati u svom budućem radu.

U ovom se radu pod inačicama španjolskog jezika jednostavno smatraju varijeteti koji se govore na određenim zemljopisnim područjima te na tim teritorijima predstavljaju normu. Prema prijedlogu Moreno Fernández (2007), možemo razlikovati osam inačica španjolskog jezika koje reflektiraju urbani govor obrazovanih stanovnika nekog područja. Kada govorimo o području Srednje i Južne Amerike, možemo razlikovati pet inačica: karipsku, meksičko- srednjoameričku, andsku i čileansku inačicu te inačicu Río de la Plate i područja El Chaco. Tim varijetetima treba dodati i one koji se govore na teritoriju same Španjolske, odnosno kastiljsku, andaluzijsku i kanarsku inačicu. U ovom je istraživanju ta klasifikacija u manjoj mjeri modificirana te su studentima ponuđene snimke govornika iz Madrida, Andaluzije, Meksika, Kolumbije, Čilea, Perua i Argentine.

Osim jezičnih inačica, u fokusu je ovog istraživanja i pojam jezičnog stava. Kao što ističu Cestero i Paredes (2015: 653), ne postoji jedinstveni koncept onoga što se smatra stavom. Za potrebe ovog rada jezični stav podrazumijeva kritičke i vrednujuće sudove koje govornici donose prema jezičnim varijetetima u cijelosti (Blas Arroyo, 2012: 322), a ne samo prema određenim jezičnim fenomenima. Kao što ističe García Marcos (2015), sociolingvistički pristup proučavanju jezičnih stavova danas je praktičan te se usredotočuje na vrednujući aspekt jezičnih stavova, ostavljajući po strani teorijsko pitanje njihova nastajanja u ljudskoj svijesti te raščlambu njihovih

sastavnica. U suvremenom istraživanju stavova to vrednovanje može biti pozitivno i negativno, ali i neutralno, odnosno govornici mogu neke fenomene i ne vrednovati (García Marcos, 2015: 91).

3. ISTRAŽIVANJE

3.1. Ciljevi

Ovim se istraživanjem želi saznati mogu li studenti španjolskog jezika i književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu prepoznati govori li se određena inačica španjolskog jezika u Španjolskog ili u Hispanskoj Americi. S obzirom na rezultate prvog dijela istraživanja (Musulin i Bezljaj, 2016), koji su pokazali da je većina studenata posjetila Španjolsku te da većinom slušaju glazbu, gledaju filmove, čitaju knjige i prate medije koji dolaze iz Španjolske, može se pretpostaviti da će studenti uspješnije raspoznati poluotočne inačice jezika. Uzevši u obzir samu strukturu studija španjolskog jezika, na kojem studenti iz semestra u semestar usvajaju sve šire jezično, ali i lingvističko znanje, druga je pretpostavka da će studenti viših godina, a naročito diplomskog studija, točnije prepoznavati i hispanoameričke inačice.

Uz prepoznavanje tih varijeteta, pokušat će se odgovoriti na pitanje kako studenti doživljavaju svaku od njih, ocjenjuju li ih kao privlačne ili ne, koje im se karakteristike pojedinih inačica posebno sviđaju, koje ih odbijaju, a prema kojima su ravnodušni. Dio odgovora na to pitanje vidljiv je iz rezultata prvog dijela istraživanja (Musulin i Bezljaj, 2016: 96–98) gdje su ispitanici iznijeli svoja mišljenja u vezi s tim postoji li „bolji“ ili „gori“ španjolski. Između 42 % i 45 % studenata ocijenilo je da postoji mjesto gdje se govori točniji španjolski (više od 50 % tih studenata bira Madrid, a zatim u manjem postotku slijede Kastilja-La Mancha, Kastilja i León), ali istovremeno ih više od 70 % smatra da ne postoji mjesto gdje se govori manje točno. Oni koji ipak smatraju da postoji manje točan španjolski smatraju da se on govori u Andaluziji. Vodeći se tim rezultatima, izravno vezanim uz kontakt koji studenti ostvaruju sa Španjolskom koji se spominje u prethodnom odlomku, moguće je postaviti hipotezu da će inačica glavnog grada biti ocijenjena pozitivnije od drugih, ali da stavovi prema ni jednoj od drugih inačica neće biti izrazito negativni.

3.2. Upitnik

Istraživanje se temelji na podacima prikupljenima u travnju 2016. Podaci su prikupljeni pomoću mrežnog upitnika. U dijelu upitnika, koji je u fokusu ovog rada, ispitanici su slušali snimke sedam inačica španjolskog jezika. Snimke sačinjavaju dijelovi govora izvornih govornika preuzeti s platforme YouTube. Riječ je o isječcima iz televizijskih emisija, dramskih serija, intervjuja s govornicima i sl. u kojima govornici opušteno razgovaraju. Izabrane su

tako da se u njima mogu zamijetiti karakteristike određene inačice, a da se ni u jednom času ne spominje informacija o porijeklu samog govornika.

Nakon svake snimke, studenti su prvo trebali odgovoriti smatraju li da se tako govori u Španjolskoj ili u Hispanskoj Americi, a zatim su se trebali odlučiti za određeni dio Španjolske (sjeverno-središnji ili južni) ili za određenu hispanofonu državu (ponuđen im je popis 19 hispanoameričkih država). U drugom su se pitanju također mogli odlučiti i za odgovor „Ne znam“. Iako je jasno da rasprostranjenost pojedinih inačica ne odgovara političkim granicama te da se iste lingvističke značajke mogu naći u više zemalja, prednost je dana popisu država jer, prema riječima Lipskog (2007: 181–182), sami govornici varijetet svoga jezika najčešće poistovjećuju s političkim imenom države. Popis naziva prema državama omogućio je studentima nižih godina studija da sudjeluju u istraživanju i da mogu navesti što misle odakle potječe koji govor jer se s hispanskom dijalektologijom (i lingvističkim nazivima pojedinih inačica) upoznaju kasnije tijekom studija.

Nakon svake snimke, ispitanicima je dana Likertova skala s tri tvrdnje. Na skali od pet stupnjeva trebali su odlučiti u kolikoj se mjeri slažu sa svakom od njih. Ispitivale su se sljedeće tvrdnje: (1) *Volio bih da moji profesori na fakultetu tako¹ govore*, (2) *Volio bih govoriti poput ovih govornika* i (3) *Volio bih živjeti u zemlji gdje se ovako govori*. U nastavku je za istu snimku primijenjena metoda semantičkog diferencijala. Riječ je o ljestvici s pet stupnjeva na čijim se krajnjim polovima nalaze pridjevi suprotnog značenja. Ispitanicima su ponuđeni parovi *monoton – dinamičan*, *spor – brz*, *nerazumljivo – razumljivo*, *kompliciran – jednostavan*, *neugodan – ugodan* i *antipatičan – simpatičan*.² Naposljetku, nakon svake snimke ispitanici su mogli sami navesti konkretne značajke govora koje su im se posebno svidjele ili im se nisu svidjele. Time se, između ostalog, htjelo ispitati i kako barataju lingvističkom terminologijom potrebnom za identifikaciju određenih karakteristika.

3.3. Ispitanici

Upitnik su anonimno ispunila 154 ispitanika, no nisu svi ispitanici odgovorili na sva pitanja jer su neka bila dobrovoljna. Raspon je dobi ispitanika od 18 do 32 godine, a prosjek godina je 21,8. Većina studenata rođena je u Zagrebu te je njihov materinski jezik hrvatski (uz iznimku jednog dvojezičnog ispitanika koji govori i njemački). Svi su ispitanici studenti španjolskog jezika i književnosti te njih 92 studira na preddiplomskom studiju, dok ih 62 pohađa diplomski studij. Uz španjolski, najčešće studiraju njemački, engleski ili talijanski jezik i književnost. Sveukupno 19,1 % studenata uz španjolski

¹ Odlučili smo se za ovakvu formulaciju pitanja da studenti ne bi obraćali pozornost samo na naglasak, već i na leksičke te morfosintaktičke karakteristike varijeteta koji slušaju.

² Ove smo parove djelomično preuzeli iz ankete koju su ispunjavali ispitanici u projektu PRECAVES XXI (Cestero i Paredes, 2015).

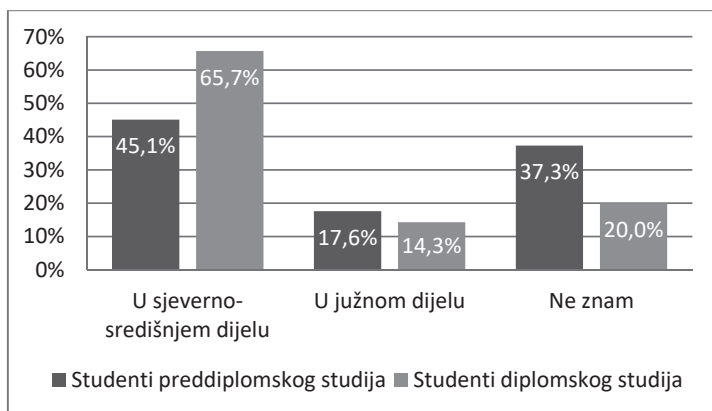
studira i neki drugi romanski jezik. Detaljniji pregled općih podataka o ispitanicima dan je u analizi prvog dijela upitnika (Musulin i Bezljaj, 2016).

3.4. Rezultati

U ovom se poglavlju prikazuju rezultati kvantitativne obrade prikupljenih podataka. Uzevši u obzir relativno malen broj ispitanika, koristile su se metode deskriptivne statistike. Važno je istaknuti da redoslijed snimki u upitniku ne odgovara redoslijedu kojim su ovdje prikazani rezultati. Naime, u nastavku su rezultati vezani uz prepoznavanje i stavove prema inačicama grupirani prema tome govore li se u Španjolskoj ili u jednoj od država Hispanske Amerike dok su u upitniku snimke bile raspoređene nasumično da ispitanici ne bi uočili eventualno grupiranje po geografskoj osnovi.

3.4.1. Prepoznavanje poluotočnih inačica španjolskog jezika

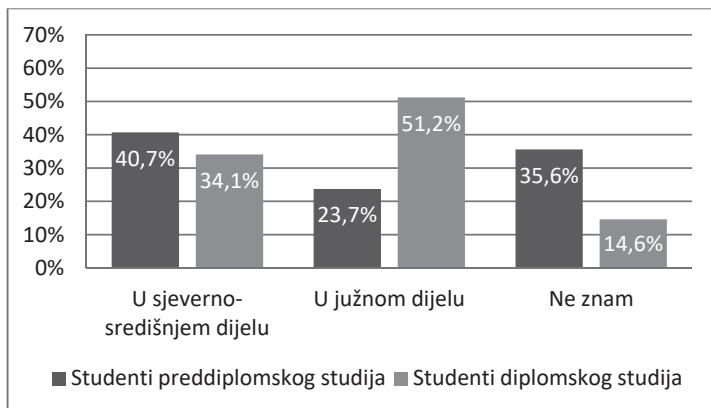
Od varijeteta koji se govore na teritoriju Španjolske, studentima su dane snimke govornika kastiljske te andaluzijske inačice. Poslušavši snimku govornika iz Madrida, 83,3 % studenata preddiplomskog studija točno je prepoznalo da je riječ o govoru iz same Španjolske, dok se kod studenata diplomskih studija taj postotak penje na 92,5 %. Kao što je vidljivo iz sljedećeg grafičkog prikaza (Slika 1.), studenti diplomskog studija značajno lakše raspoznaju da je riječ o inačici koja se govori u sjeverno-središnjem dijelu države.

Slika 1. Prepoznavanje madridske inačice španjolskog jezika
„U kojem dijelu Španjolske mislite da se govori ovakav španjolski jezik?“

Pri prepoznavanju andaluzijske inačice, studenti su još sigurniji u svoje odgovore pa tako 86,2 % studenata preddiplomskog i 97,6 % studenata diplomskog studija točno povezuje obilježja tog govora sa Španjolskom. Ipak, teže raspoznaju da je riječ o inačici koja se govori u južnom dijelu

zemlje: studenti preddiplomskog čak u većoj mjeri smatraju da se tako govori u sjeverno-središnjem dijelu Španjolske (40,7 %) nego u Andaluziji (23,7 %), dok tek nešto više od polovice (51,2 %) studenata diplomskog studija točno smješta govor sa snimke (Slika 2.).

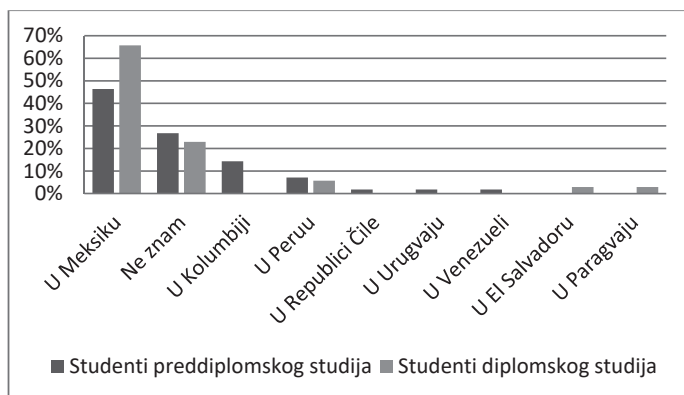

Slika 2. Prepoznavanje andaluzijske inačice španjolskog jezika
„U kojem dijelu Španjolske mislite da se govori ovakav španjolski jezik?“

Ističe se također da u oba slučaja studenti diplomskog studija s manje nesigurnosti odgovaraju na pitanja jer se u manjoj mjeri odlučuju za odgovor „Ne znam“. Nadalje treba napomenuti da su se studenti koji su za te dvije inačice smatrali da se govore u Hispanskoj Americi mogli u sljedećem pitanju opredijeliti za konkretnu državu ili reći da ne znaju o kojoj je državi riječ. Taj je posljednji odgovor u oba slučaja bio najčešći (50 % u oba slučaja), dok su ostale države dobile tek po jedan ili dva odgovora tako da ih ne možemo smatrati značajnima.

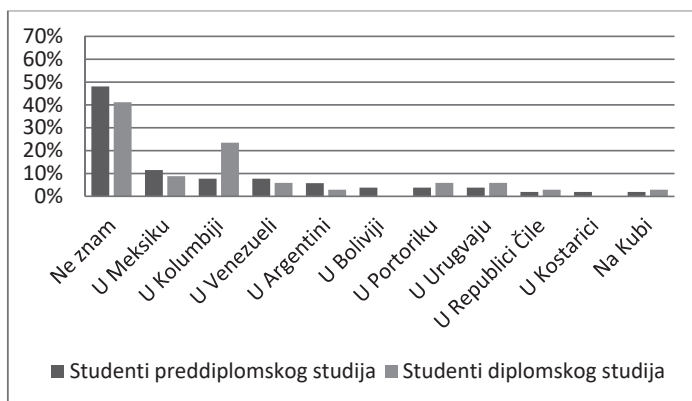
3.4.2. Prepoznavanje hispanoameričkih inačica španjolskog jezika

Od hispanoameričkih inačica jezika, studenti su slušali snimke govornika iz Meksika, Kolumbije, Perua, Čilea i Argentine. U izrazito visokom postotku (91,9 % za preddiplomske i 92,5 % za diplomske studije) studenti su točno smjestili meksičku inačicu na teritorij Hispanske Amerike. Vrlo su uspješni bili i u identificiranju države iz koje govornik dolazi (Slika 3.): 46,6 % studenata preddiplomskog i 65,7 % studenata diplomskog studija odlučilo se za Meksiko.

Slika 3. Prepoznavanje meksičke inačice španjolskog jezika
„U kojoj zemlji mislite da se govori ovakav španjolski jezik?“³

Kolumbijsku su inačicu također točno povezali s Hispanskom Amerikom: studenti preddiplomskog studija to su učinili u nešto manjem postotku (86,4 %), dok su studenti diplomskog studija bili uspješniji nego u slučaju meksičkog varijeteta (95 %). Objema grupama studenata bilo je teže povezati ovaj govor s određenom hispanoameričkom državom te se najčešće nisu odlučili ni za jedan varijetet (Slika 4.). Od studenata diplomskog studija njih je 23,5 % izabralo Kolumbiju, dok na preddiplomskom studiju taj postotak iznosi tek 7,7 %. Kolumbijsku su inačicu, kao što je vidljivo iz grafičkog prikaza, studenti preddiplomskog studija najčešće zamijenili s meksičkom.

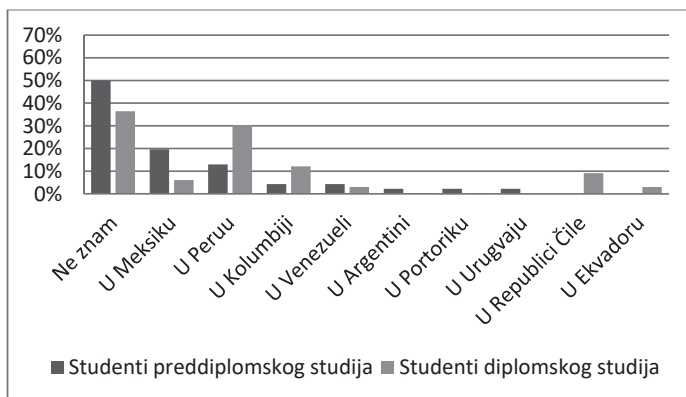

Slika 4. Prepoznavanje kolumbijske inačice španjolskog jezika
„U kojoj zemlji mislite da se govori ovakav španjolski jezik?“

Nakon slušanja snimke govornika iz Perua, 77 % studenata preddiplomskog i 92,5 % studenata diplomskog studija odgovorilo je da ona potječe iz Hispanske Amerike. I u ovom je slučaju najviše studenata utvrdilo da

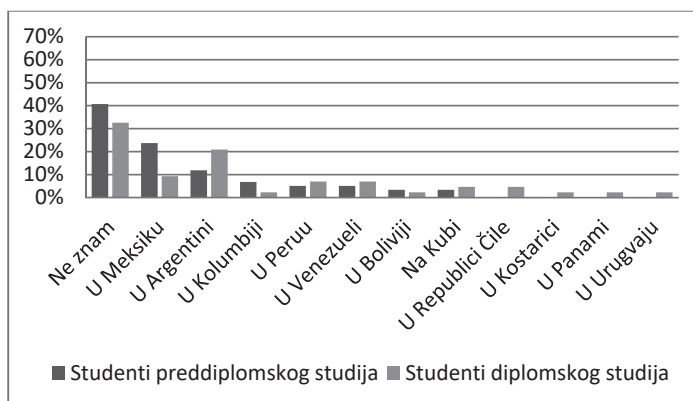
³ U ovom i svim sljedećim grafičkim prikazima ne navode se one zemlje koje nisu nijednom odabrane.

ne zna iz koje zemlje ta inačica dolazi, dok se za Peru odlučilo njih 13 % s preddiplomskog i 30,3 % s diplomskog studija (Slika 5.). Kao i u slučaju kolumbijske inačice, studenti preddiplomskog studija i ovaj su govor češće smatrali meksičkim.

Slika 5. Prepoznavanje peruanske inačice španjolskog jezika
„U kojoj zemlji mislite da se govori ovakav španjolski jezik?“

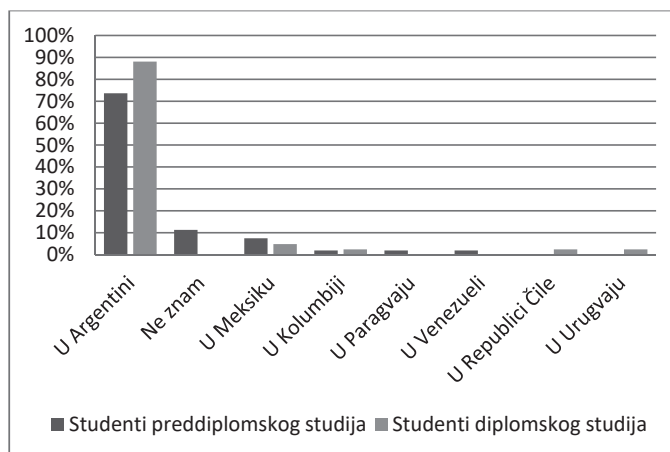
Snimku govornika iz Čilea u Hispansku Ameriku smjestilo je 80,6 % studenata preddiplomskih i 93,5 % studenata diplomskih studija. Čileansku inačicu studenti nisu znali povezati s pripadajućom državom. Oni koji su smatrali da znaju gdje se tako govori izabirali su najviše Meksiko (23,7 % studenata preddiplomskih studija) i Argentinu (20,9 % studenata diplomskih studija), kao što se može iščitati iz slike 6. samu Republiku Čile izabralo je tek 4,7 % ispitanika s diplomskog studija.

Slika 6. Prepoznavanje čileanske inačice španjolskog jezika
„U kojoj zemlji mislite da se govori ovakav španjolski jezik?“

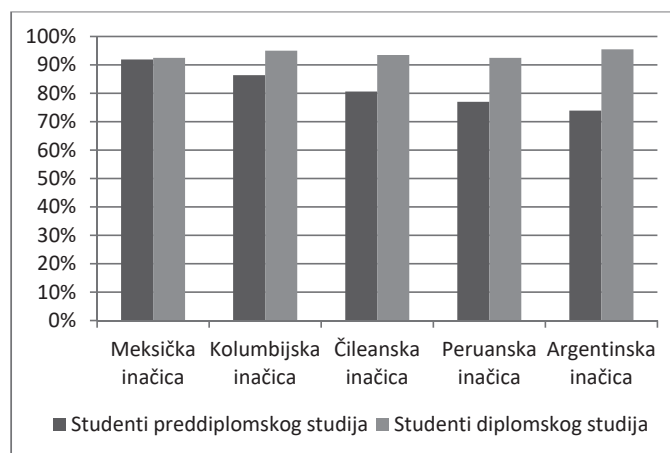
Na posljednjoj snimci koju su ispitanici slušali čuje se govornik porijeklom iz Argentine. Tu je inačicu u Hispansku Ameriku ispravno smjestilo 73,9 %

studentata preddiplomskog i 95,5 % studentata diplomskog studija. Taj je govor s Argentinom ispravno povezaloo 73,6 % studentata preddiplomskog i čak 88,1 % studentata diplomskog studija (Slika 7.).

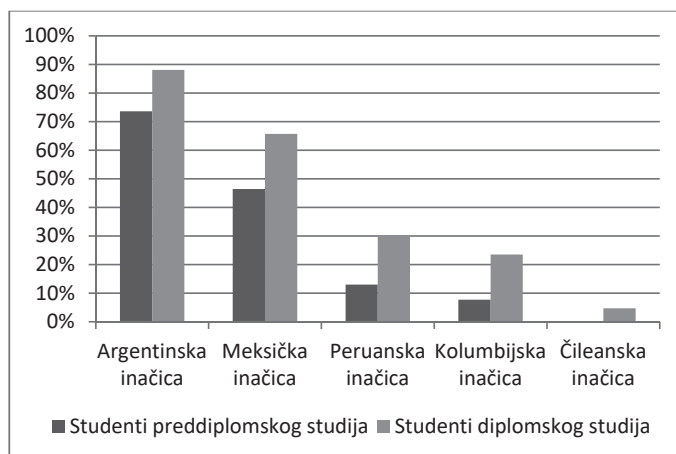
Slika 7. Prepoznavanje argentinske inačice španjolskog jezika „U kojoj zemlji mislite da se govori ovakav španjolski jezik?“

Na slici 8. pregledno su prikazani postoci studentata diplomskog i preddiplomskog studija koji su točno prepoznali da poslušane inačice pripadaju govorima Hispanske Amerike. Studenti preddiplomskih studija bili su najtočniji pri povezivanju meksičke inačice s Hispanskom Amerikom, a zatim slijede kolumbijska, čileanska, peruanska te naposljetku argentinska inačica. Kod studentata diplomskih studija postotak studentata koji su ispravno zaključili da je riječ o hispanoameričkim inačicama u svim slučajevima prelazi 90 %, a najveći je za argentinsku inačicu.

Slika 8. Postotak točnog povezivanja poslušanih inačica s Hispanskom Amerikom

Sljedeći grafički prikaz (Slika 9.) prikazuje točnost povezivanja poslušanih inačica s konkretnim hispanoameričkim zemljama. Može se opaziti da i studenti preddiplomskog i studenti diplomskog studija, iako prvi u manjem postotku, najuspješnije povezuju argentinsku i meksičku inačicu s odgovarajućim državama, dok im identifikacija ostalih triju predstavlja veći izazov.

Slika 9. Postotak točnog povezivanja poslušanih inačica s konkretnom zemljom Hispanske Amerike

Naposljetku, valja istaknuti ukupan postotak studenata koji razlikuju europske od hispanoameričkih varijeteta. Na preddiplomskom studiju prosjek točnog smještanja nekog od europskih varijeteta u Španjolsku iznosi 84,74 %, dok je za hispanoameričke inačice on 81,98 %. Na diplomskoj razini studija ti postoci dosežu 95,06 % za europske inačice te 93,79 % za hispanoameričke.

3.4.3. Stavovi prema inačicama španjolskog jezika

U nastavku upitnika studenti su izrazili svoj stav prema poslušanim inačicama na Likertovoj skali s 3 tvrdnje: (1) *Volio bih da moji profesori na fakultetu tako govore*, (2) *Volio bih govoriti poput ovih govornika* i (3) *Volio bih živjeti u zemlji gdje se ovako govori*. Za svaku tvrdnju mogli su izabrati jedan od pet stupnjeva slaganja. U tablicama 1. i 2. prikazani su prosječni stupnjevi slaganja koje su studenti preddiplomskog i diplomskog studija odabrali za navedene tvrdnje. I na preddiplomskom i na diplomskom studiju studenti preferiraju poluotočne inačice (prosječan stupanj slaganja je veći od 3,5) i to u sva tri slučaja. Najmanje je poželjna argentinska inačica. Ako usporedimo stupnjeve slaganja studenata s preddiplomske i diplomske razine studija, može se uočiti da se na diplomskom studiju studenti više slažu sa svim tvrdnjama kada su u pitanju madridski i andaluzijski varijetet, dok je kod svih ostalih inačica slab, ali konstantan, pad prosječne vrijednosti.

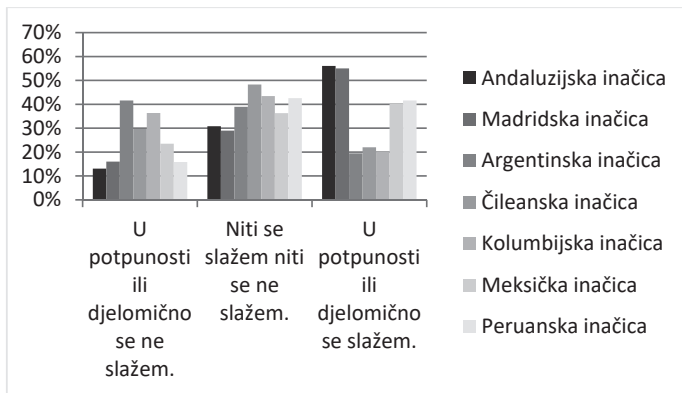
Tablica 1. Prosječan stupanj slaganja studenata preddiplomskog studija s navedenim tvrdnjama

	Andaluzijska inačica	Madridska inačica	Peruanska inačica	Meksička inačica	Kolumbijska inačica	Čileanska inačica	Argentinska inačica
<i>Volio bih da moji profesori na fakultetu tako govore.</i>	3,57	3,55	3,41	3,35	2,83	3,03	2,67
<i>Volio bih govoriti poput ovog govornika.</i>	3,60	3,58	3,34	3,35	2,98	3,15	2,87
<i>Volio bih živjeti u zemlji gdje se ovako govori.</i>	3,75	3,75	3,39	3,29	3,20	3,18	3,10

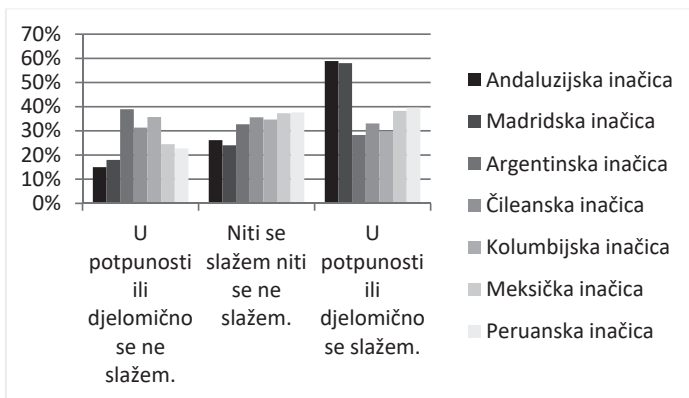
Tablica 2. Prosječan stupanj slaganja studenata diplomskog studija s navedenim tvrdnjama

	Andaluzijska inačica	Madridska inačica	Peruanska inačica	Meksička inačica	Kolumbijska inačica	Čileanska inačica	Argentinska inačica
<i>Volio bih da moji profesori na fakultetu tako govore.</i>	3,98	3,88	3,38	3,08	2,73	2,61	2,50
<i>Volio bih govoriti poput ovog govornika.</i>	3,88	3,73	2,93	3,08	2,72	2,65	2,52
<i>Volio bih živjeti u zemlji gdje se ovako govori.</i>	4,12	3,90	3,18	3,18	3,00	2,76	2,84

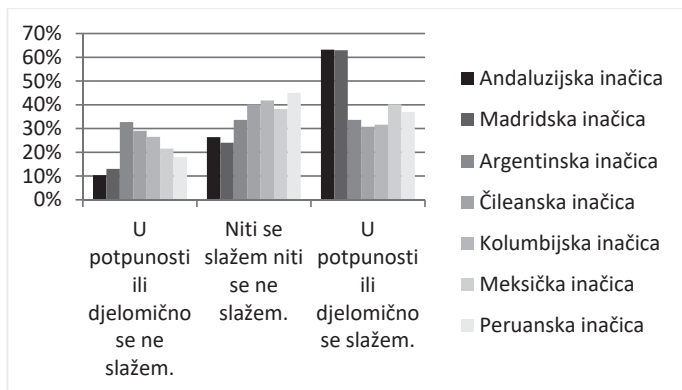
U nastavku (Slike 10. – 12.) se nalaze grafički prikazi postotka slaganja studenata obje razine studija s navedenim tvrdnjama. Više od 50 % studenata preddiplomskog i diplomskog studija u potpunosti se ili djelomično slaže sa svim tvrdnjama kada je riječ o andaluzijskoj i madridskoj inačici, a posebno se ističe njihova želja da žive u zemlji gdje se tako govori (Slika 12.). Studenti za sve tri tvrdnje zauzimaju najnegativniji stav prema argentinskoj inačici koja se ističe kao varijetet koji bi najmanje voljeli slušati, ali i koristiti. Među odgovorima studenata koji su izrazili ravnodušan stav prema poslušanim varijetetima, ne ističe se nijedna inačica posebno: ravnodušni su uglavnom prema čileanskoj, kolumbijskoj, meksičkoj i peruanskoj inačici.

Slika 10. Postotak slaganja svih studenata s tvrdnjom „Volio bih da moji profesori na fakultetu tako govore.“

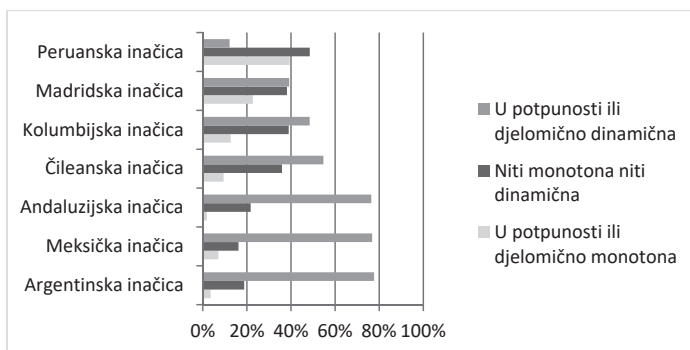

Slika 11. Postotak slaganja svih studenata s tvrdnjom „Volio bih govoriti poput ovog govornika.“

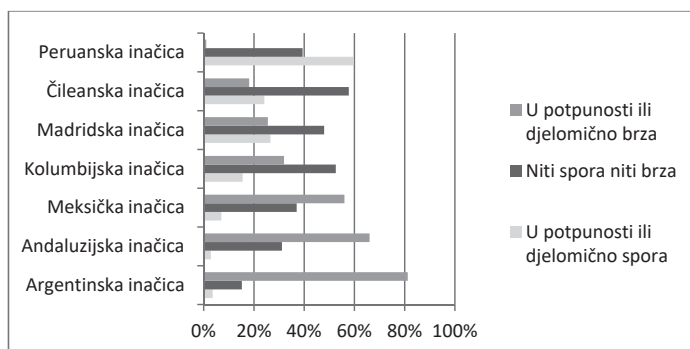
Slika 12. Postotak slaganja svih studenata s tvrdnjom „Volio bih živjeti u zemlji gdje se ovako govori.“

U ovome dijelu analiziramo odgovore ispitanika u kojima su izrazili svoj stav o pojedinim obilježjima varijeteta koje su prethodno čuli. To su: *monoton – dinamičan*, *spor – brz*, *nerazumljivo – razumljivo*, *komplificiran – jednostavan*, *neugodan – ugodan* i *antipatičan – simpatičan*. Kako bi se izbjegli automatizirani odgovori, izabrani su suprotni pridjevi koji se odnose na slične aspekte govora te se stoga mogu grupirati u cjeline od dva para (npr. *monoton – dinamičan* i *spor – brz*). Ti su pridjevi u upitniku poredani nasumično. U nastavku će se pokazati da se ocjene studenata zaista u velikoj mjeri podudaraju unutar tako određenih cjelina. U pogledu dinamičnosti govora, ispitanici su argentinsku, meksičku i andaluzijsku inačicu ocijenili kao najdinamičnije (Slika 13.).

Slika 13. Procjena dinamičnosti

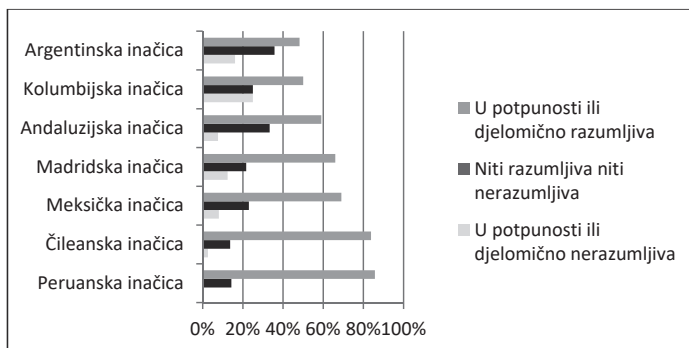
Te tri inačice također smatraju i najbržima, kao što je vidljivo iz prikaza na slici 14. Peruanska inačica ističe se kao najsporija, dok u pogledu dinamičnosti nije ocijenjena ni kao dinamična ni kao monotona (48,48 %). Kolumbijska, madridska i čileanska inačica ne smatraju se ni sporima ni brzima, ali se u pogledu dinamičnosti ipak smatraju više dinamičnima nego monotonima.

Slika 14. Procjena brzine

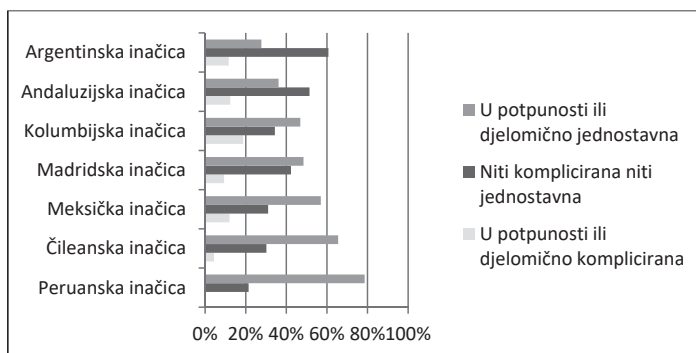
Na slici 15. predstavljeni su stavovi prema razumljivosti svake od poslušanih inačica. Sporost govora svakako utječe na njegovu razumljivost

pa tako ispitanici peruansku i čileansku inačicu smatraju najrazumljivijima. Argentinska i kolumbijska inačica nalaze se na dnu ljestvice razumljivosti, ali i one su za više od 45 % ispitanika djelomično ili u potpunosti razumljive.

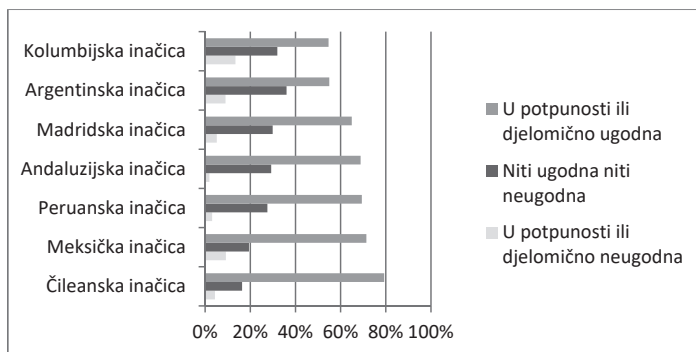
Slika 15. Procjena razumljivosti

Po pitanju jednostavnosti, inačice su poredane vrlo slično kao na ljestvici razumljivosti: peruanska se smatra razumljivom i jednostavnom u tolikoj mjeri da je nijedan ispitanik nije ocijenio kao djelomično ili u potpunosti nerazumljivu ili kompliciranu.

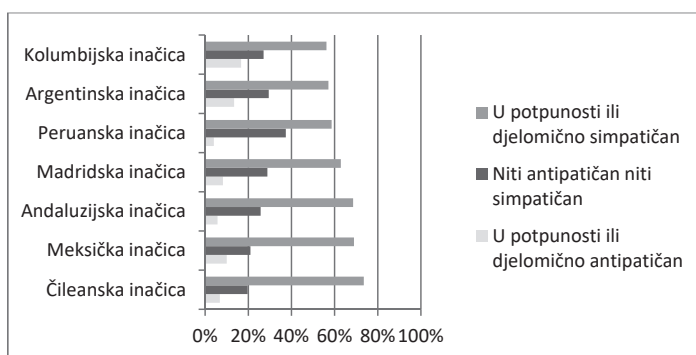

Slika 16. Procjena jednostavnosti

Što se tiče razine ugodnosti i simpatičnosti koju ispitanici pripisuju poslušanim inačicama, treba istaknuti da su njihovi stavovi vrlo pozitivni prema svim govorima: za sve inačice više od 50 % studenata smatra da su u potpunosti ili djelomično ugodne ili u potpunosti ili djelomično simpatične. Najviše je studenata ocijenilo čileansku i meksičku inačicu kao ugodne, ali i simpatične, dok se kolumbijska i argentinska inačica nalaze na začelju.

Slika 17. Procjena ugodnosti

Slika 18. Procjena simpatičnosti

U sljedećoj su tablici prikazane prosječne ocjene inačica za svaku od karakteristika koje su ispitanici trebali ocijeniti. Osim brzine peruanske inačice, sve su druge inačice po svim karakteristikama ocijenjene pozitivno, odnosno imaju vrijednost veću od neutralne vrijednosti od 2,5. Prema obilježju dinamičnosti izrazito su dobro ocijenjene (vrijednost > 4) argentinska, andaluzijska i meksička inačica. Argentinska se inačica, osim toga, ističe i svojom brzinom. Razumljivost je visoko ocijenjena kod peruanske i čileanske inačice, a peruanska ima visoke vrijednosti i po pitanju jednostavnosti i ugodnosti. Afektivne komponente ugodnosti i simpatičnosti visoko su ocijenjene i kod andaluzijske, čileanske i meksičke inačice.

Tablica 3. Prosječna ocjena stavova svih studenata prema navedenim parovima

	monotona – dinamična	spora – brza	nerazumljiva – razumljiva	komPLICIRANA – jednostavna	neugodna – ugodna	antipatična – simpatična
Andaluzijska inačica	<u>4,17</u>	3,94	3,75	3,31	<u>4,06</u>	<u>4,00</u>
Argentinska inačica	<u>4,21</u>	<u>4,23</u>	3,49	3,18	3,67	3,71
Čileanska inačica	3,63	2,94	<u>4,32</u>	3,87	<u>4,16</u>	<u>4,07</u>
Kolumbijska inačica	3,52	3,24	3,47	3,46	3,66	3,64
Madridska inačica	3,21	3,05	3,80	3,57	<u>4,00</u>	3,93
Meksička inačica	<u>4,06</u>	3,69	3,99	3,67	3,95	<u>4,00</u>
Peruanska inačica	2,68	2,25	<u>4,50</u>	<u>4,27</u>	<u>4,10</u>	3,92

Naposljetku, nakon svake snimke studentima je dana mogućnost da na pitanje otvorenog tipa odgovore navodeći što im se točno sviđelo ili nije sviđelo u govoru svakog govornika. U nastavku se navode odgovori koji su reprezentativni za svaku skupinu komentara te ih smatramo vrijednim isticanja. Kod madridske inačice govora, studenti posebno ističu⁴ razlikovanje fonema /s/ i /θ/. Većinom je to obilježje koje im se sviđa (npr. *Sviđa mi se šuškanje; Sviđa mi se što rade razliku između s i z; Jako mi se sviđa ceceo; Sviđa mi se izgovor grafema c ispred samoglasnika e i i i sl.*), ali u manjoj mjeri ima i onih koji misle suprotno (npr. *Osobno mi se ne sviđa zbog načina izgovora, ljepši mi je čisti izgovor bez frikativa*). Kod govornika iz Andaluzije, najčešće se spominje „ispadanje“ glasova. Ta je karakteristika ocijenjena i pozitivno (npr. *Sviđa mi se „gutanje slova“*) i negativno (npr. *Ne sviđa mi se gutanje glasova jer se u nekoj mjeri sve spoji u nerazumljivu hrpu; Ne sviđa mi se količina aspiracije koja ponekad uzrokuje nerazumljivost*).

Kod meksičke inačice, studenti posebno hvale njezinu „čistoću“ i razumljivost. Tome u prilog idu komentari poput *Snažno i razgovijetno izgovaraju svaki glas*, ali i Čak i početnici u učenju španjolskog jezika bi razumjeli ovakav španjolski gotovo 100% ili *Govore kao u sapunicama pa sve razumijem*. Za kolumbijski govor više studenata primjećuje da se *dosta slova ne izgovara* te im se to generalno ne sviđa kao obilježje. Također spominju upotrebu zamjenice *vos* te tvorbu deminutiva na *-ic-* kao obilježja koja karakteriziraju taj govor, no i u tom pitanju ima suprotnih mišljenja (npr. *Voseo mi je super; Neobična mi je upotreba vos umjesto tú; Konkretno mi je preafektivan i s previše deminutiva; Sviđaju mi se umanjenice i sl.*). Kod peruanske inačice, ispitanici ne navode nikakva konkretna obilježja toga govora već se koncentriraju,

⁴ U ovom dijelu nećemo posebno spominjati komentare koji su već dani u drugim pitanjima, npr. „Razumljiv je.“ ili „Ugodan i jednostavan.“

kao što je vidljivo i iz prethodnih grafičkih prikaza, na njegovu „sporost“ i „monotonost“. Iz tih razloga smatraju peruanski govor razgovjetnijim i ugodnijim od drugih te čak, u jednom slučaju, „opuštajućim“. Za čileansku inačicu, ispitanici najviše spominju *seseo* (realizacija samo fonema /s/) te aspiraciju /s/ (npr. *Izgovor slova s na kraju i usred riječi je više kao h, taj dio mi se baš i ne sviđa; Ne sviđa mi se to što govornik neka slova „guta“, ali bez obzira na to govori razgovijetno; Govori jasno i polagano i, iako aspirira, moguće je razumjeti što govori*). Kod argentinske inačice, osim na brzinu, ispitanici se u komentarima koncentriraju na posebnost argentinskog jeizma (šp. *yeísmo*) u kojem se grafemi *ll* i *y* izgovaraju kao [ʝ] ili [ʝ̞]. To je obilježje većinom negativno obojeno (npr. *Ne sviđa mi se njihov izgovor, to „š“ kada se radi o riječima koje sadrže „y“ i „ll“; Ne sviđa mi se što „ll“ izgovaraju kao „š/ž“; Ne sviđa mi se izgovor glasa „y“ ili „ll“ kod govornika španjolskog jezika iz Argentine i sl.*), ali u manjoj mjeri ima i suprotnih stavova. Općenito, osim kod kolumbijske inačice, studenti ističu fonetska obilježja kao značajke koje su im se posebno svidjele, ili nisu, kod određenog varijeteta te skoro uopće ne komentiraju gramatičke ili leksičke posebnosti svakog od njih.

4. ZAKLJUČAK

Navedeno istraživanje pokazuje da studenti španjolskog jezika i književnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu uspješno mogu prepoznati dolazi li neka inačica španjolskog jezika iz Španjolske ili iz Hispanske Amerike. Tu razinu raspoznavanja točno vrši više od 90 % studenata diplomskog studija za sve ispitane inačice, a definitivno najbolje sa Španjolskom povezuju andaluzijski govor (njih 97,6 %). Kod studenata preddiplomskog studija postotak povezivanja poslušanih inačica s Hispanskom Amerikom ili Španjolskom uglavnom je veći od 80 %, osim u slučaju peruanske i argentinske inačice. Ako pogledamo prosjek uspješnog prepoznavanja europskih i hispanoameričkih inačica na obje razine studija, on iznosi 88,82 % za Španjolsku te 86,62 % za Hispansku Ameriku.

Povezivanje određenih inačica španjolskog jezika s užim zemljopisnim područjem za studente predstavlja veći izazov. Studenti bolje povezuju kastiljsku inačicu sa sjeverno-središnjim dijelom Španjolske nego što povezuju andaluzijsku s južnim dijelom (za studente preddiplomskog studija taj postotak iznosi tek 23,7 %). Iako izrazito uspješno smještaju te dvije inačice na Iberski poluotok, kod skoro polovice studenata diplomskog i nešto više od tri četvrtine studenata preddiplomskog studija ta inačica nije izravno povezana s Andaluzijom ili su pak svjesni da ne znaju gdje ju smjestiti.

Od hispanoameričkih inačica najuspješniji su u povezivanju inačica s Argentinom i Meksikom. Za sve ostale hispanoameričke inačice najviše studenata tvrdi da ne znaju odakle potječu, a sljedeći najčešći odgovor,

barem za studente preddiplomskih studija, uvijek je Meksiko. Osim izrazitom popularnošću meksičkih sapunica na ovim prostorima, uspješno prepoznavanje te inačice (kao i njezino „generaliziranje“ na područje cijele Hispanske Amerike) može se objasniti i činjenicom da je upravo ta zemlja najzastupljenija (nakon Španjolske) kada govorimo o porijeklu glazbe, filmova, knjiga i medija koje studenti prate na španjolskom jeziku. Nakon nje, slijedi Argentina (Musulin i Bezljaj, 2016: 93). Iz objašnjenja koja su studenti dali u otvorenim odgovorima može se naslutiti da lakšoj prepoznatljivosti argentinske inačice svakako pridonosi i fonetski vrlo specifičan oblik jezika (s izgovorom [ʒ] ili [ʃ]), s kojim se uostalom u cijelom svijetu poistovjećuje španjolski iz Argentine (Lipski, 2007: 192).

Svakako je zanimljivo usporediti uspješnost zagrebačkih studenata u prepoznavanju inačica španjolskog s rezultatima koje postižu sami govornici španjolskog jezika. Prvi rezultati projekta PRECAVES XXI (Cestero i Paredes, 2015), koji se bavi stavovima prema inačicama španjolskog u 21. stoljeću, odnose se na istraživanje u kojem su sudjelovali izvorni govornici španjolskog jezika iz središnjeg dijela Španjolske. Ti su govornici najuspješnije prepoznali inačicu iz Río de la Plate, zatim kastiljsku, andaluzijsku i meksičku. Ostale inačice ispravno prepoznaju u manje od 50 % slučajeva. U svjetlu tih podataka, može se zaključiti da studenti, a naročito oni s diplomske razine studija, najlakše prepoznaju iste one inačice koje su i samim Španjolcima najprepoznatljivije, samo u drugom redoslijedu, ali počevši s argentinskom inačicom koja je i jednama i drugima najlakša za identifikaciju.

Ovo je istraživanje pokazalo i stupanj nesigurnosti koju studenti pokazuju pri odabiru regija ili država porijekla određenih inačica. Postotak studenata koji izravno priznaju da ne znaju odakle dolaze poslušane snimke u svim je slučajevima, i kod poluotočnih i kod hispanoameričkih inačica, manji kod studenata diplomskog studija. Dobiveni rezultati u suglasju su s programom studija španjolskog jezika i književnosti koji na diplomskoj razini, naročito za studente lingvističkog usmjerenja, uključuje kolegije koji se izravno bave tim pitanjima. Ova saznanja također mogu ukazati na potrebu da se takvi sadržaji u većoj mjeri ponude i studentima preddiplomske razine kako bi, kroz veću izloženost različitim inačicama španjolskog jezika, mogli s većom sigurnošću prepoznati njegovo bogatstvo.

Nadalje, rezultati ovog upitnika daju naslutiti kako studenti doživljavaju pojedine inačice španjolskog. Poluotočne inačice, andaluzijska i madridska, najpoželjnije su i po pitanju mogućeg jezika obrazovanja, vlastitog jezika i jezika životnog okruženja. Iako su razlike u prosječnim ocjenama male, mogu se istaknuti dvije pojedinosti: prosječne ocjene koje studenti diplomskog studija daju tim varijetetima blago su više od ocjena studenata preddiplomskog studija te se andaluzijska inačica, i na preddiplomskoj i na diplomskoj razini, ocjenjuje pozitivnije od madridske. Potonje je zanimljivo

jer se u prvom dijelu istraživanja (Musulin i Bezljaj, 2016) pokazalo da studenti koji smatraju da postoji „bolji“ i „lošiji“ španjolski, „točniju“ inačicu povezuju s Madridom, a „manje točnu“ s Andaluzijom. Nadalje, sami govornici iz Španjolske često negativno ocjenjuju baš andaluzijsku inačicu (Cestero i Paredes, 2015). U tom pogledu izgleda da zagrebački studenti tijekom studija usvajaju i stereotipe prisutne na samom Poluotoku, ali u svojim stavovima pozitivno naginju prema objema ispitanim poluotočnim inačicama između ostalog i vjerojatno zato što ih, kako je već pojašnjeno, međusobno ne razlikuju uvijek uspješno.

Također valja istaknuti da sve inačice imaju vrijednost višu od neutralne i po pitanju dinamičnosti, brzine, razumljivosti, jednostavnosti, ugodnosti i simpatičnosti, što označava povoljan stav. Argentinska inačica smatra se najdinamičnijom i najbržom, peruanska je najrazumljivija i najjednostavnija, a čileanska najugodnija i najsimpatičnija. Iako po tim komponentama studenti navedene inačice vrednuju bolje od ostalih, značajno je da to nisu iste one inačice koje bi najradije čuli od svojih profesora ili sami koristili. Studenti ne diskriminiraju nijedan od varijeteta niti ih negativno vrednuju, ali ipak privilegirano mjesto daju poluotočnim inačicama i to, što je posebno zanimljivo, na prvom mjestu andaluzijskom varijetetu.

U budućim bi istraživanjima svakako trebalo usporediti ove rezultate sa stavovima novih generacija studenata. Također, imajući na umu to da su u ovoj anketi studenti slušali samo po jednu snimku za svaku inačicu, u daljnjim analizama bilo bi poželjno te rezultate provjeriti na većem broju snimaka kako bismo ih mogli sa sigurnošću povezati sa svakim varijetetom. Iako se u ovoj anketi pokušalo uskladiti snimke u pogledu brzine govora, slične dobi govornika i svakodnevne tematike, ne može se zanemariti mogućnost da su konkretni govornici u određenoj mjeri utjecali na stavove studenata prema varijetetima koje su čuli. Nažalost, zbog tehničkih razloga nije bilo moguće odmah provesti opširniju anketu, ali smatramo da rezultati ovog preliminarnog istraživanja ukazuju na tendencije koje su dovoljno zanimljive da mogu potaknuti daljnja proučavanja.

Isto tako u budućnosti bi bilo korisno ispitati stavove i uspješnost prepoznavanja inačica kod studenata španjolskog jezika na drugim sveučilištima, bilo hrvatskim ili stranim. Time bi se točnije odredile razlike u razini izloženosti različitim varijetetima jezika među različitim populacijama studenata, ali bi se pokazalo i u kojoj su mjeri njihovi stavovi podložni promjenama i, eventualno, kako na njih utječe sam ustroj visokoškolskog sustava. Također bi u obzir trebalo uzeti nove rezultate većih projekata kao što je PRECAVES XXI, kada budu dostupni, kako bi se provjerilo koliko se razilaze stavovi između izvornih govornika španjolskog jezika, ali ne samo kastiljske inačice, već i drugih, i studenata kojima je španjolski strani jezik.

Zaključno je važno istaknuti da jezike koristimo u komunikaciji, ali o njima nužno i sudimo i promišljamo. Ta su vrednovanja i mišljenja dio nas samih i dio našeg pogleda na svijet (Lipski, 2007: 83), a kako budući hispanisti gledaju na hispanofoni svijet te kako se njihova stajališta razlikuju od stajališta onih koji tom svijetu pripadaju od rođenja može pridonijeti boljem shvaćanju kontakta koji uspostavljaju sa Španjolskom i Hispanskom Amerikom, ali i dubljem razumijevanju jezičnih stavova prema inačicama stranih jezika općenito.

LITERATURA

- Blas Arroyo, J. L. (2012) *Sociolingüística del español* (3. izdanje). Madrid: Cátedra.
- Cestero, Ana M. i Paredes, F. (2015) *Creencias y actitudes hacia las variedades del español en el siglo XXI: Avance de un proyecto de investigación*. U Da Hora, D., Lopes R. Pedrosa, J. i M. Lucena, Rubens (ur.) *ALFAL 50 anos. Contribuições para os estudos lingüísticos e filológicos*. João Pessoa, Brasil: Ideia, 652–683.
- García Marcos, F. (2015) *Sociolingüística*. Madrid: Síntesis.
- Lipski, J. M. (2007) *El español de América* (5. izdanje). Madrid: Cátedra.
- Moreno Fernández, F. (2007) *Qué español enseñar* (2. izdanje). Madrid: Arco Libros.
- Musulin, M. (2014) *Poredbeni opisi glasovnih sustava španjolskih standardnih inačica*. Doktorska disertacija. Zagreb: M. Musulin.
- Musulin, M. i Bezljaj, M. (2016) Percepción de las variedades del español por parte de los estudiantes de Lengua y Literaturas Hispánicas de la Universidad de Zagreb. *Verba Hispanica* 24 (1), 87–108.

HOW STUDENTS OF SPANISH LANGUAGE AND LITERATURE AT THE UNIVERSITY OF ZAGREB RECOGNIZE AND PERCEIVE VARIETIES OF THE SPANISH LANGUAGE

This paper presents the results of the second part of the survey which was carried out among students of Spanish Language and Literature at the Faculty of Humanities and Social Sciences of the University of Zagreb in 2016. The research examines to what extent the students are capable of recognizing whether a certain variety of Spanish is spoken in Spain or in Hispanic America and where exactly. The results show that the students are very successful in determining if a variety is a Spanish or a Hispanic one, but it is more difficult for them to link each variety to a specific geographic area. The research also deals with students' attitudes towards the Spanish language and its varieties. In general, students show a positive attitude towards all varieties of the Spanish language, but they prefer the varieties that are spoken in Spain.

Keywords: *Spanish language, linguistic varieties, language attitudes, University Studies of the Spanish Language*